

Теолошки проблем "примања"

Предмет о коме сам замољен да говорим веома је широк и сложен. Овде нећемо моћи да обухватимо све његове аспекте. Наш циљ ће бити да дотакнемо неколико најважнијих области које су данас од посебне екуменске важности.

Допустите да најпре кажем неколико речи о *важности* овог предмета, пре него што у главним цртама изнесем метод који ћу да следим током излагања.

Примање је део текућег живота Цркве. Све од времена нашег Господа и апостола Црква непрестано *прима* (енг. *receives*) и *изнова прима* (енг. *re-ceive*) поруку – и заиста, више него поруку – (од) Господа нашег. Можемо, заправо, да се вратимо још даље, па да истакнемо да *сам наш Господ* није примао само *вертикално* (послање од Оца), него и *хоризонтално*, тј. историју израиљског народа коме је припадао. Господ је придао одређеном историјском периоду, одређеном поколењу, и није говорио изузев у и кроз оно што му је било предато историјски у Његовом сопственом контексту. Стога, идеја примања претходи самој Цркви, и мора се нагласити да је, у веома дубоком смислу, Црква *рођена* из једног текућег процеса примања она је сама производ примања.

Па ипак, упркос овом општем значењу примања – које увек морамо да држимо у свести – сам израз је кроз историју стекао веома специфично и стручно значење које се, углавном, везује за *саборе* Цркве и њихове одлуке. Оно је, чак, ушло и у терминологију канонског права и задобило веома посебно значење: наиме, прихватање и пристанак народа на једну одређену саборску или еклисијалну одлуку.

У савремено доба идеја примања је постала основни теолошки појам у контексту екуменског покрета. Ја сам лично био укључен у прва збивања током којих је овај проблем почео да се помаља на екуменском хоризонту: био је то сусрет који је организовала Faith and Order*, најпре у Оксфорду, а затим у Бад Гастсину, у Аустрији, 1965. и 1966. који је окупио црквене историчаре и патрологе ради расправе о саборима у раној Цркви. Тада је закључено да је "примање" важан део саборности. Али, такође се испоставило да ми врло мало знамо о значењу, и посебно о теолошком садржају овог термина, а то је чињеница која је позивала на даље размишљање (и) о овом питању.

Како је време протичало идеја примања је почела да улази у екуменски речник, и то на званичан и пресудан начин. Било је то, сећам се, у Лоуваину, при сусрету Faith and Order комисије, 1972. када је начињен одлучујући покушај коришћења идеје примања. Како је време пролазило идеја примања је постајала све више предмет пажње, подједнако теолошке и практичне, у екуменском покрету. Примање је питање које сада не можемо да занемаримо, јер су догађаји који су уследили у екуменском покрету (посебно развијање обостраних теолошких дијалога из којих су произашли званични документи, нпр.: ARCIC, као и Lima документ), учинили ово питање битним и неизбежним.

Међутим, ови последњи догађаји су целу ствар учинили још сложенијом, и то из следћих разлога:

У класичној идеји примања (која студентима теологије ионако није сасвим јасна) ми се суочавамо са *уједињеном Црквом* која је тачно знала *који су то органи примања* и која је тим поводом испољавала слагање. Данас морамо да узмемо у обзир да постоје разна гледишта и разлике, међу хришћанима, у погледу тога *како* примање делује. Оно што посебно одликује нашу актуелну ситуацију јесте то да су подељене Цркве позване да примају једна од друге или, штавише, да приме једна другу, а то изазива све врсте темељних еклисиолошких питања, пошто је највиши облик примања у овом контексту онај *узајамног еклисиолошког признавања* а не напросто слагања око учења. Ово нас наводи на размишљање о томе да ли класична гледишта могу да имају некакав значај за нашу данашњу ситуацију. Да ли треба да узмемо у обзир класично виђење примања, и како можемо да га уклопимо у нашу ситуацију?

* Вера и поредак – Прим. ред.

Мој одговор на ово питање је позитиван, из два разлога:

а) Постоје цркве које су тако дубоко везане за своја предања да не могу да дејствују без позивања на класичну замисао о примању, нпр. Римокатоличка и Православна црква, а до неке мере и англиканци, поседују извесне утврђене органе и процедуре примања које не могу да занемаре или заобиђу у њиховим садашњим екуменским односима; и

б) Класично виђење примања садржи многе елементе који могу да буду од користи у нашој тренутној ситуацији, ако смо кадри да их вреднујемо теолошки и да их употребимо на ваљан начин.

Из тих разлога предлажем да се позабавим својим предметом на следећи начин:

Прво, покушаћу да укажем на главне теолошке проблеме које изазива примање, и то у класичној употреби тог појма.

Друго, освртом на данашњу ситуацију приказаћу тешкоће које ови проблеми повлаче у односу на цркве које су укључене у екуменски дијалог.

Коначно, покушаћу да означим начине на које класичан модел примања може да буде делатан данас.

II Класична идеја примања и њен теолошки значај

1. *Шта се прима?*

Као што сам истакао на почетку излагања, замисао и искуство примања дубоко су укорењени у историјским изворима и у самом бићу Цркве. Црква је рођена из процеса примања, и расла је и развијала се кроз примање. Ако ову ствар дубље сагледамо са теолошке тачке гледишта, морамо да приметимо да постоје два темељна аспекта ове чињенице примања, а оба су значајна за нас данас. Први је да Црква *прима*: она прима од Бога кроз Христа у Духу Светом, али, она прима и од света, наиме, његову историју, културу, па чак и трагична искуства и промашаје, јер, она је Тело распетог Господа који узима на себе грехове света. Други аспект је тај да Црква *јесте примљена*, а ово искључује два момента: са једне стране, Црква као оделита заједница унутар света постоји у непрестаном дијалогу са свиме што у било ком тренутку може да конституише "не-црквену" сферу, а у покушају да себе учини прихватљивом за свет. Оно што смо уобличавали да називамо "мисијом" боље се исказује

помоћу замисли и нијанси примања, јер "мисија" је напуњена идејама агресивности, док *Црква себе треба да нуди свету за примање*, а не да му се *памеће*. (Занимљиво је да се у Прологу Четвртог јеванђеља за Сина Божијег вели да није био *примљен* од света: његови га не "примише"). Други моменат у примању Цркве јесте *примање једне цркве од стране друге цркве*, – то је изузетно важан аспект примања, који изниче из основне еклисиолошке чињенице да Црква, премда јесте једна, постоји као *цркве* (у множини), а ове цркве постоје као једна Црква тако што непрестано примају једна другу као сестринске цркве. Касније ћемо да видимо колико је овај аспект важан за нас данас.

Према томе, на питање: *шта се прима у примању*, можемо да одговоримо следећим запажањима:

а) Оно што је примљено на првом месту, а такође и у коначном разматрању, јесте *љубав Бога Оца* оваплоћена у Његовом једином јединственом и љубљеном Сину, дата нам у Духу Светом. Шта год да смислу примања додамо као теолози, историчари Цркве и канонски правници, то не сме да затамни, занемари или уништи ову чињеницу. Црква постоји како би дала оно што је примила у вису љубави Бога према свету.

Пошто је садржај примања ове љубави Божије према свету оваплоћена у Христу, свети Павле користи технички израз (и заиста је технички) *parelabon* и *paralabete* када се односи на *личност* нашег Господа. У Кол. 2, 6 он пише "како, дакле, примисте Исуса Христа". Једнако је занимљиво да се у Јевр. 12, 28 глагол "примати" користи у смислу примања "примања Царства". Примање није сува практичка идеја.

б) Унутар овог ширег теолошког и егзистецијалног контекста Црква је светом Павлу, такође примила и Јеванђеље (*to evangelion*) Христово (1 Кор. 15, 1; Гал. 1, 9–12). Ово Јеванђеље јесте Благовест о Божијој љубави према свету у Христу, али, у конкретном облику *учења* и симбола који износи *историјске чињенице* које сачињавају ово давање љубави од стране Бога нама. Црква, дакле, прима и *историјске чињенице* (да је Исус Христос умро и васкрсао из мртвих) које су *део историје народа Божијег* и које нису неповезане са њом. Црква на овај начин прима *символ вере* који, пак, исповеда као истинити исказ о делима Божијим у историји Његовог народа и Човека, то ће рећи, о начину на који је бог толико заволео свет да је и свог јединородног Сина дао за њега.

в) Али, овај символ, ова усмена исповедања, не треба да примању одузму његов личносно–егзистенцијални карактер. Чињеница да Црква изнад свега прима личност – а не идеје – основа је Павлове употребе речи *параламбанени* за свету евхаристију. У Кор. 11, 23, а и другде, свети Павле о евхаристији говори као о нечем *примљеном* и пренесеном. Ово је, као што ћемо касније да видимо, од велике важности за проблем примања.

г) Покушаји да се очува чистота првобитне *киригме* у вези чињеница кроз које се прима љубав Божија навели су Цркву да развије *магистеријум* који је одговоран да заштити ову киригму од јеретичких искривљења. Касније ћемо да видимо какве теолошке проблеме ово покреће. За сада ваља да приметимо да одлуке и прогласи овог одговорног магистеријума, нарочито у облику *саборских одлука*, постају суштински део онога *шта* примања само онда када се покаже да искривљења наратива и значење чињеница које сачињавају дар Божије љубави према нама могу да имају озбиљне egzистенцијалне последице – или за које се не покаже да поседују такве последице, не могу да захтевају да буду део примања. Црква не прима и не перпетуише идеје и учења као такве, већ живот и љубав, сушти живот и љубав Бога према човеку.

д) Коначно, као што сам раније наговестио, Црква је и сама предмет примања, и то у два смисла: њеног примања од стране света, и узајамног препознавања *црква* у заједничарењу *једне Цркве*. Ово је тако јер Црква треба да буде Тело Христово, то ће рећи, сушто присуство овог дара Божијег свету на сваком месту. Све док свет одбија Цркву и цркве одбијају једну другу – потреба за примањем ће постојати. Нема пуноте католичанства Цркве у стању схизме.

Али, све ово води према питању *како*:

2. *Како* се примање (у класичном смислу) остварује?

Ово *како* примања јесте ствар коју је најтеже усагласити у нашој екуменској ситуацији данас. Па ипак, уз помоћ неких теолошких начела извучених из студије о класичној замисли о примању, можемо да предложимо следеће ставове, а надамо се да су заједнички:

а) Божије даривање Његовог Сина нама десило се и дешава се, како сви исповедамо, у *Духу Светом*. Оно *како* примања је теолошки одређено овом чињеницом. Али, на шта то указује? Постоје многи елементи који су у основи пневматологије, али, са еклисиолошке тачке гледишта, најпресуднији јесте тај да је

Дух Свети заједница. Ако се, дакле, примање дешава у Духу Светом, оно увек мора да се дешава у и кроз *догађај заједничарења*. Дајући нам свог Сина, као своју највластитију љубав, Бог нам не *намеће* примање овог дара. Дух је слобода, и прихватање било чега што је садржај (оно "шта") примања не може да буде наметнуто: било коме или било од кога. Истина није ауторитарна, она је ауторитативна тиме што извире из догађаја заједничарења.

б) Заједничарење, у конкретном смислу, овде значи *заједницу*. Оно "како" примања мора да прође кроз конкретну заједницу или заједнице Цркве. Међутим, није било који облик заједнице уједно и црквена заједница. А то је, сада, срж ствари.

Напред сам назначио колико је важно да примање буде повезано са свхаристијом. Сада ваља поновити да је то такође случај у односу на оно "како" примања. А то повлачи следеће:

б.1.) Без обзира колико широко се нешто у Цркви прима, уколико се оно не прима *у контексту евхаристије*, онда се још увек не прима *еклисиолошки*. Све догматске и саборске формулације постижу своју коначну сврху само онда када постану интегрални делови евхаристијске заједнице.

б.2.) Примање се не одвија на нивоу индивидуа, већ на нивоу заједница. Пошто цркве примају Јеванђеље, догмате итд. *као заједнице*, јавља се потреба за извесном *службом* (енг. *ministry*) која ће да изражава *јединство* заједнице. У класичном моделу примања то је била служба *владике*, или, да то боље искажемо, служба епископа. Свака помесна црква примала је Јеванђеље као *једно* тело кроз *једног* епископа (грч. *episkopos*) на сваком датом месту. Овај један епископ јемчио је да је (а) примање у складу са претходним заједницама идући уназад све до првих апостолских заједница; и (б) да је примање заједничко са осталим црквеним заједницама у свету, што се установљавало кроз саборске скупове и одлуке. Тако је епископска служба постала суштинска за оно *како* примања.

б.3.) Због чињенице да се у Духу Светоме све збива као догађај заједничарења, класични модел примања је омогућавао да свака одлука епископа или епископа у сабрању буде *примљена* од стране заједнице. Тако је створена једна врста затвореног круга: заједница није могла да учини ништа без епископа, а епископ, за све што је хтео да чини, морао је да добије "Амин" заједнице. Ово је био темељно евхаристијски приступ примању, пошто је "Амин" народа увек чинио интегралан и неотклоњив део евхаристије.

б.4.) Примање не може да се сведе на помесни ниво, већ мора да буде свеопште. Потребна је служба свеопштег примања која може да изађе у сусрет захтевима заједничарења. Такви захтеви укључују следеће: (а) да ова служба буде епископална по природи, то ће рећи, да се врши од стране главе помесне цркве. Ово би осигуравало то да свеопште католичанство не пресеже и не противречи католичанству помесне цркве; (б) да се сагласност верника прибави у сваком случају примања, и да ово ваља да "прође" кроз помесне епископе, а не да буде ствар појединаца. У оваквим околностима такву службу, без колебања, треба тражити у епископу Рима.

б.5.) Примање тражи *укултурацију* (енг. *inculturation*) Јеванђеља. Различити народи примају Јеванђеље и самог Христа на различите начине. Треба да постоји простор за слободу израза и разноврсност културних облика примања. Ово је један од разлога због којих је нужно да примање увек прође кроз помесну цркву.

То је, дакле, класични модел примања: свака помесна црква прима Јеванђеље и непрестано га изнова прима (енг. *re-ceive*) кроз службу епископа који делује у заједници са верницима и другим помесним црквама, и то у саборским одлукама кроз једну свеопшту службу.

Да ли је овај модел примењив данас?

III Актуелна екуменска ситуација

Очигледно је да постоје разлике између цркава данас у погледу примене овог модела примања. Упркос томе, пак, постоје извесни развоји који допуштају наду да овај модел може да буде од користи данас, макар у неким од његових основних одлика.

1. Постоји растућа сагласност да примање није ствар јуридичких норми и поступака, него ствар повезивања Јеванђеља са актуелним егзистенцијалним потребама човека. Цркве обраћају пажњу на потребе човека данас. Предање треба да се прима у блиској повезаности са овом пажњом која се усмерава на потребе савременог човека са дужним поштовањем према разноликости културолошких позадина. Па ипак, још увек постоје разлике у односу на вредност и пресудност која се приписује прошлости. Протестантске цркве сматрају да не треба да буде оданости засноване на прошлости, на учењима и делатностима Цркве кроз

столећа. Други сматрају да је историја континуитет, те да примање не може ово да занемари. Који делови овог континуитета јесу суштински? Шта треба да буде примљено? Да ли цркве располажу могућношћу бирања? Да ли постоји хијерархија истина? Да ли постоји разлика између догме и сфере *theologoumena*: између вере као такве и изражавања вере кроз школе теологије, итд? Ово су пресудна питања данас, и дотичу се проблема примања. Сама чињеница да се са њима данас суочавамо и да их на широко и темељито разматрамо – знамен је који даје пуно наде.

2. Такође постоји све већа сагласност око тога да је евхаристија правоваљани контекст примања, и да примање није потпуно уколико не постоји евхаристијска заједница. То је, наравно, тешки циљ екуменског покрета. Али, важно је да је опште прихваћено да евхаристија заузима средишње место у идеји примања.

3. Највећа и најнепосреднија тешкоћа тиче се службе епископа. Поводом овог питања јављају се два охрабрујућа знака у екуменском смислу: (а) да цркве које поседују епископат као суштинску службу увиђају да ова треба да се врши у смислу *епископа* и у јединству са *заједницом*, и (б) да цркве које су традиционално одбијале епископат разматрају потребу за службом *епископа* као суштински део еклисијалног јединства. У вези са овим питањем *епископа* јесте и оно службе папе, а оно ће морати да се покрене пре или касније. Ако се ово тегобно питање постави у одговарајућу теолошку перспективу, онда и оно, такође, може да пронађе своје разрешење. Много тога зависи од правоваљаног правца који теологија даје еклисиологији. А ја сам мишљења да се ово правоваљано усмерење заправо и даје. Отуда, еклисијални модел примања уопште није застарео. Може бити да ће се он прилагођавати, али је он свакако основа.

А шта чинити док не дође до овог прилагођавања? О томе ћемо свакако да чујемо више од наредног говорника, па ипак, са теолошког гледишта, могу се пружити следеће назнаке:

а) Морамо да се сећамо да примање није искључиво ствар *текстова*, него и *цркава* и *народа*. У самом чину реаговања на текстове цркве улазе у процес у којем примају једна другу као *црква*.

б) Међутим, морамо да увидимо да *све* цркве имају потребу да опет приме (енг. *re-ceive*) своју сопствену традицију и да се бе прилагоде првобитној апостолској заједници.

в) Последња реч је о *црквама* а не о појединцима (били они теолози или не). А *цркве* означавају *заједнице* устројене на по-

себан начин – у догађају заједничарења: дакле, нити распршене појединце, нити изоловане ауторитете.

* Библиографска напомена:

Овај текст је првобитно саопштен у "Centro Pro Unione", 2. априла 1984. године, у време када је проф. Јован Зизјулас предавао систематску теологију на Универзитету у Глазгову, у Шкотској. Види: *Centro Pro Unione, Bulletin*, бр 26/јесен 1984, стр. 3-6, – *Прим. прев.*

Текст превео са енглеског:
Богдан М. Лубардић